

آموزش نماز

ترتیب دکترا:

عبدالله بن أحمد بن علی الزید

ترجمه‌ی:

إسحاق دبیری /

تقدیم:

عبدالله حیدری

سنی بوک - کتابخانہ مجازی اہل سنت

www.SunniBook.net

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست مطالب

2	تقديم
4	مقدمه ^۱ مترجم
6	مقدمه
7	پیشگفتار
13	فضل نماز
15	طهارات و پاکیزگی
16	نمازهای فرض
17	صفت و چگونگی نماز
22	نماز جمعه
23	نماز جماعت
24	نماز مسافر
25	اذکار و اورادی که بعد از نماز گفته می شود
26	سنت های راتبه
28	ترجمه ^۲ نویسندۀ این کتاب بطور مختصر

تقدیم

از آنجایی که اسلام عزیز و اصول و احکام ارزشمند آن طی چند سال، و بلکه چند دهه، اخیر، بویژه در میان مسلمانان فارسی زبان افغانستان و تاجیکستان بتاریکی گرائیده، و شاید بتوان گفت بفراموشی سپرده شده بود، که طبعاً هر جامعه‌ای مشکلات خاص خودش را داشته است، اینک که فرصت فراهم آمده لازم است هر چه بیشتر و بهتر در این زمینه کار و فعالیت انجام داد، تا راه برای فهم اصول و مزایا، و سپس احکام مختلف اسلام که بحق جابگوی تمامی مشکلات بشر در همه، عرصه‌های زندگی است هموار گردد.

رساله، کوتاهی که به نام «آموزش نماز» توسط دکتر عبدالله بن أحمد بن علی الزید - حفظه الله - بزبان عربی نگاشته شده، و برادر عزیزمان آقای إسحق دبیری آن را به زبان فارسی برگردیده، گام مثبتی در همین راستا است.

آقای دبیری یکی از جوانان آگاه و فعالی است که شدیداً علاقه مند خدمت به اسلام عزیز بوده، و بویژه در باب تألیف و ترجمه بزبان فارسی شوق و علاقه خاصی دارد. علاوه بر رساله، «آموزش نماز» چند رساله مفید دیگر نیز نگاشته و یا ترجمه کرده است که هم اکنون زیر چاپند از جمله:

- 1 - مختصری از مناسک و راهنمای حج، تألیف.
- 2 - قبر: عذاب و خوشی آن، ترجمه.
- 3 - نامه‌ای برادرانه، ترجمه.
- 4 - خداشناسی برای خردسالان، تألیف.
- 5 - وجوب عمل به سنت رسول ص و کفر کسیکه آن را انکار کند، ترجمه.

6 - واجباتی که بر هر مسلمان مرد و زن دانستن آن ضروری است، ترجمه، و غیر از این‌ها.

بنده بعنوان یک طلبه مبتدی زبان فارسی، از این فرایند نیک بسیار خوشحالم، و از اینکه آقای دبیری این بنده ناچیز را اهل دانسته که اثرش را مراجعه کند و اظهار نظر نماید خوشحال‌تر.

پس قدم گذاشتن فعالانه شیخ إسحق دبیری را به عرصه خدمت به مسلمانان فارسی زبان برای ایشان و خوانندگان شان تبریک عرض می‌کنم، و از خداوند متعال امیدوارم به ایشان توفیق بیشتر و بهتر نوشتن، و به خوانندگان ایشان توفیق خواندن و عمل کردن و رساندن عنایت فرماید، و به دیگر کسانی که ذوق و علاقه خدمت به اسلام و امت اسلامی را دارند نیز همت و حوصله عطا نماید، بویژه در عرصه ترجمه و تألیف بزبان فارسی، به امید آنکه إن شاء الله شاهد پا گذاشتن جوانان فعال دیگری در این میدان باشیم.

عبدالله حیدری

1377/5/28 هجری شمسی برابر با

1419/4/26 هجری قمری

مقدمه مترجم

الحمد لله الذي فرض الصلاة على عباده وأمرهم بإقامتها وحسن أدائها وعلّق النجاح والفلاح بالخشوع فيها وجعلها فرقاناً بين الإيمان والكفر وناهية عن الفحشاء والمنكر والصلاة على نبينا محمد وعلى آله وأصحابه ومن سار على نهجه إلى يوم الدين، أما بعد:

نماز رکن دوم اسلام و از مهمترین رکن بعد از شهادتین بشمار می‌رود، خداوند می‌فرماید: ﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ﴾ [النحل: 44].
«و به تو قرآن نازل کردیم تا برای مردم روشن سازی آنچه را که بر آنان فروفرستاده شده است».

پس رسول الله ص این امانتی که بر دوش او بود بطور کامل به مردم رسانیده است، و نماز بزرگترین عبادتی است که برای مردم بیان فرموده، هم با قول و هم با فعل، حتی اینکه یکبار بالای منبر نماز خواند تا مردم از او چگونگی نماز را بیاموزند و فرمود: «إِنَّمَا صَنَعْتُ هَذَا لِتَأْتُمُوا بِي، وَلِتَعْلَمُوا صَلَاتِي» [متفق علیه]. «من اینکار را کردم تا اینکه شما از من پیروی کنید و چگونگی نماز خواندن را یاد بگیرید».

رسول الله ص فرمودند: «إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ الْمُسْلِمُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، الصَّلَاةُ الْمَكْتُوبَةُ، فَإِنْ أَتَمَّهَا، وَإِلَّا قِيلَ: انْظُرُوا هَلْ لَهُ مِنْ تَطَوُّعٍ؟ فَإِنْ كَانَ لَهُ تَطَوُّعٌ أَكْمَلَتْ الْفَرِيضَةُ مِنْ تَطَوُّعِهِ، ثُمَّ يُفْعَلُ بِسَائِرِ الْأَعْمَالِ الْمَفْرُوضَةِ مِثْلُ ذَلِكَ» [أبوداود وابن ماجه].

«اولین چیزی که بندهٔ مسلمان در روز قیامت در مورد آن باز خواست می‌شود نماز است، پس اگر آن را بطور کامل ادا کرده که خوب است، وگرنه خداوند به فرشتگان خود می‌فرماید: (در حالیکه او بهتر می‌داند) نگاه کنید آیا بندهٔ من نماز سنت و نافله‌ای هم دارد؟ پس اگر علاوه بر فریضه، نماز نفل و سنتی داشت فریضه‌ای را که در آن نقص وجود دارد با آن سنت و نافله کامل می‌کنند، سپس به همین ترتیب به بقیهٔ اعمال وی حسابرسی می‌شود».

پس نماز سرمایه هر مسلمان بشمار می‌رود، زیرا تمامی اعمال و کردار او وابسته به قبول شدن، یا رد شدن نماز اوست، همچنانکه تاجر اگر سرمایه نداشته باشد نمی‌تواند تجارت کند تا سودی ببرد، و این دلالت بر بزرگی منزلت نماز در اسلام دارد.

پس کسیکه آرزوی ملاقات خداوند را دارد نباید از ادای آن کسالت ورزد زیرا نماز تشخیص دهنده و بیان کننده حد فاصل بین اسلام و کفر است، و آن ستون اسلام بشمار می‌رود که بجز آن بر چیزی دیگر استوار نخواهد ماند.

پیامبر اسلام ص ما را به پیروی از خود امر فرموده، و این پیروی را بر ما واجب کرده است، چنانکه می‌فرماید: «صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي» [بخاری].

«طوری نماز بخوانید که مرا دیدید نماز می‌خوانم».

و بشارت داده به کسیکه مانند او نماز بخواند، که خداوند عهد و پیمان کرده است گناهان او را ببخشد، چنانکه می‌فرماید: «خَمْسُ صَلَّاتٍ افْتَرَضَهُنَّ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ مَنْ أَحْسَنَ وَضُوءَهُنَّ، وَصَلَّاهُنَّ لَوْفَتَهُنَّ، وَأَتَمَّ رُكُوعَهُنَّ وَخَشُوعَهُنَّ، كَانَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَهْدًا أَنْ يَغْفِرَ لَهُ، وَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَلَيْسَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَهْدٌ، إِنْ شَاءَ غُفِرَ لَهُ، وَإِنْ شَاءَ عَذِبَهُ» [أبوداود].

«خداوند پنج نماز بر بندگانش فرض نموده است، کسیکه بطور کامل وضوء بگیرد و به وقت آن نمازها را ادا کند، و رکوع و سجود و خشوع و خضوع آنها را بطور کامل انجام دهد، خداوند تعهد کرده است که گناهان او را ببخشد، و کسیکه آن را انجام ندهد خداوند تعهدی ندارد که گناهان او را ببخشد، اگر خواست گناهان او را می‌بخشد، وگرنه او را عذاب می‌دهد».

لذا با در نظر داشت این اهمیت فوق العاده، ما این رساله مختصر که در همین باب نوشته شده برای مسلمانان فارسی زبان ترجمه کردیم تا به اهمیت آن پی ببرند و چگونگی ادای نماز را بیاموزند و آن را بطور کامل ادا کنند.

إسحاق بن عبدالله دبیری

ریاض 1419/1/29 هجری قمری

مقدمه

الحمد لله وحده والصلاة والسلام على رسول الله محمد بن عبدالله صلى الله عليه وآله وسلم وبعد:

چندین بار از من خواسته شد تا کتابی مختصر و جامع در بارهٔ رکن دوم اسلام که نماز است بنویسم، کتابی در برگیرندهٔ امور اساسی آن بوده و در عین حال قابلیت ترجمه بزبانهای دیگر نیز داشته باشد.

لذا پس از جمع کردن و بررسی کتاب‌هائیکه در بارهٔ نماز نوشته شده، برایم واضح گردید که هر کتابی در یکی از قسمتهای نماز سخن می‌گوید.

بعضی از آن‌ها در باره صفت و چگونگی ادای نماز نوشته شده، و اهمیت و فضل نماز را ترک کرده، و بعض دیگر مسائل اختلافی را که برای نوآموزان ذکر آن لازم نیست شرح داده است.

پس لازم دانستم مسائل مهمی که بر هر مسلمان واجب است آن را انجام دهد، با ارائه دلایل شرعی از قرآن کریم و سنت رسول الله ص جمع آوری کنم و مسائلی که در آن اختلاف وجود دارد، و نیز پژوهشهای طولانی را ترک کنم، با مراعات به اختصار و شمولیت موضوع، تا اینکه به فهم هر خواننده‌ای نزدیک بوده و ممکن باشد به زبانهای دیگر نیز ترجمه شود.

از خداوند مسئلت دارم که نفع آن را به همگی برساند و خداست شنوا و إجابت کننده دعاها.

والله الموفق

ریاض 1414/1/1هـ

د. عبدالله بن أحمد الزید

پیشگفتار

در صحیحین از رسول اکرم ص ثابت است که فرمودند: «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ، شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامَ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ، وَصَوْمَ رَمَضَانَ، وَحَجَّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا» [متفق علیه].

این حدیث شریف شامل ارکان پنجگانه اسلام است که عبارتند از:
«رکن اول: گواهی دادن که خدائی بحق نیست مگر خدای یکتا، و محمد ص رسول و فرستاده خداست.
و معنی شهادت «لا إله إلا الله»: یعنی معبود و خالق بحق نیست مگر خدای یکتا و یگانه.»

پس «لا إله» تمامی آنچه غیر از خدا عبادت می شود نفی می کند.
و «إلا الله» عبادت خدای یکتائی که هیچ شریکی ندارد ثابت می کند، چنانکه خداوند می فرماید: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُوا الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ [آل عمران: 18].

«خداوند که به داد(همه امور هستی) را تدبیر می کند و فرشتگان و عالمان، گواهی دهند که معبود(حق) جز او نیست. (آری) معبود(حق) جز او(که) پیروزمند فرزانه است، نیست.»

پس مقتضای شهادت «لا إله إلا الله» اعتراف کردن به سه چیز است:

اول: اینکه توحید ألوهیت فقط برای خدای یکتاست.

و آن عبارت است از: یکتا دانستن خداوند به تمام عبادت ها، و عدم اعتقاد چیزی از آن برای غیر از او.

و این توحید ألوهیت چیزی است که خداوند مخلوقات را بسبب آن آفریده چنانکه می‌فرماید: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ [الذاریات: 56].

«جن و انس را جز برای آنکه مرا بندگی کنند نیافریده‌ام».

و همین - ألوهیت - است که خداوند پیامبران را بسبب آن فرستاده، و کتاب‌ها را نازل فرموده است.

چنانکه می‌فرماید: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾ [النحل: 36].

«و به یقین در (میان) هر امتی رسولی را برانگیختیم، (با این دعوت) که: خداوند را بندگی کنید و از طاغوت بپرهیزید».

و شرک ضد توحید است

پس اگر معنای «توحید»: تمام عبادت‌ها را فقط از آن خدا دانستن است، «شرک»: انجام چیزی از عبادت‌ها برای غیر خداست.

و کسیکه بدون اکراه چیزی از انواع عبادت اعم از نماز، یا روزه، یا نذر، یا قربانی، یا طلب مدد را برای غیر خدا، چه صاحب قبری، و چه غیر از آن انجام دهد به خدا شرک آورده و برای او شریکی قائل شده است.

و شرک بزرگ‌ترین گناهان است، تمامی اعمال و کردار را محو و نابود می‌کند، و کسیکه به شرک آلوده شود، مال و جان او مباح است.

دوم: توحید ربوبیت: و عبارت است از: اعتقاد داشتن به اینکه خداوند خالق همه مخلوقات و روزی دهنده آنهاست، و اوست که به آنها زندگی می‌بخشد سپس آنها را می‌میراند.

و تدبیر کننده‌ای که برای او ملکیت آسمان‌ها و زمین است.

و اقرار نمودن به این نوع توحید جزو فطری است که خداوند بنده را بر آن بطور فطری و غریزی آفریده، و همه انسان‌ها حتی مشرکین که پیامبر اسلام ص در بین آنان

مبعوث شده بود به این نوع توحید اقرار داشتند، و آن را انکار نمی کردند، چنانکه خداوند می فرماید: ﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَمِيتِ وَيُخْرِجُ الْمَمِيتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ [یونس: 31].

«بگو: چه کسی از آسمان و زمین به شما روزی می دهد، یا کیست که حاکم بر گوش و دیدگان است؟ و کیست که زنده را از مرده بیرون می آورد، و مرده را از زنده بیرون می آورد؟ و کیست که کار(هستی) را تدبیر می کند؟ خواهند گفت: خدا. پس بگو: آیا پروا نمی کنید؟». و هیچکس از انسان ها این توحید را انکار نمی کند بجز عده ای شاذ و نادر از بشر که ظاهراً آن را انکار می کنند، اما در باطن به آن اعتراف دارند، و این انکارشان فقط از روی عناد و گردنکشی است، چنانکه خداوند می فرماید: ﴿وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا﴾ [النمل: 14].

«و آن(ها) را در حالی که دلهایشان آن(ها) را باور داشته بود، از روی ستم و سرکشی انکار کردند».

سوم: توحید اُسماء و صفات خداوند: که عبارت است از: ایمان داشتن به آنچه خداوند خود را به آن توصیف فرموده، یا به آنچه رسول الله ص خداوند را به آن وصف فرموده است.

و ثابت کردن آن به صورتیکه شایسته و لایق عظمت و کبریائی باری تعالی باشد، بدون بیان کیفیت چگونگی آن، و بدون آوردن مثال برای آن، و بدون شبیه کردن به چیزی، و بدون تحریف و تغییر دادن نص و معنای آن، و بدون انکار اسم و صفتی از اسمها و صفاتهای خداوند، چنانکه می فرماید: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا﴾ [الأعراف: 180].

«و خداوند نامهای نیک دارد. پس به آن(نامها) او را به(دعا) بخوانید».

و همچنان می‌فرماید: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ [الشوری: 11].

«چیزی مانند او نیست. و او شنوای بیناست».

پس «لا إله إلا الله»: اعلان کردن و اقرار نمودن است به این سه نوع توحید، و هر کسی که آن را بگوید بطوریکه معنای آن را بداند، و به مقتضا و ضروریات آن از قبیل نفی شرک و اثبات یگانگی خداوند عمل کند، او مسلمان حقیقی است. و کسی که آن را بگوید و به معنی و ضروریات آن ظاهراً عمل کرده و در باطن آن را انجام ندهد و به آن اعتقاد نداشته باشد، او منافق است، و کسی که با زبان بگوید و کردار او مخالف مقتضا و ضروریات آن باشد، او کافر است، اگر چه بارها آن را تکرار کند.

و معنای شهادت «محمد رسول الله»: ایمان و تصدیق به رسالت محمد است، و چیزی که محمد ص آن را از نزد خداوند آورده که این ایمان و تصدیق بایستی با انجام دادن و اطاعت کردن از اوامر او، و دوری جستن از آنچه که از آن نهی فرموده همراه باشد، و اینکه تمامی عبادت‌های انسان مطابق و موافق دستور و فرمایش رسول خدا ص باشد، چنانکه خداوند می‌فرماید: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ [التوبة: 128].

«بی‌گمان رسولی از خودتان به سوی شما آمد، رنج‌تان بر او دشوار، بر شما حریص (و) به مؤمنان رئوفِ مهربان است».

و همچنان می‌فرماید: ﴿مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾ [النساء: 80].

«هرکس از رسول (خدا) اطاعت کند، در حقیقت از خداوند فرمان برده است».

و می‌فرماید: ﴿وَاطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [آل عمران: 132].

«و از خداوند و رسول (او) فرمان برید، باشد که مشمول رحمت قرار گیرید».

و می‌فرماید: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾ [الفتح: 29].
 «محمد ﷺ رسول خداست و کسانی که با اویند بر کافران سخت گیر و در میان خود
 مهربانند».

رکن دوم و سوم: ادای نماز، و دادن زکات است چنانکه خداوند متعال می‌فرماید:
 ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ
 دِينُ الْقَيِّمَةِ﴾ [البينة: 5].

«و فرمان نیافتند جز آنکه خدا را - در حالی که پرستش را برای او خالص ساخته‌اند
 با پاکدلی (دین ورز به آیین ابراهیمی) - پرستند و نماز بر پا دارند و زکات بپردازند و این
 است آیین راستین».

و می‌فرماید: ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ﴾ [البقرة: 43].
 «و نماز برپای دارید و زکات بپردازید و با رکوع کنندگان رکوع کنید».
 و نماز همان چیزی است که ما در صدد و قصد بیان آن هستیم.
 و زکات: آنچیزی است که از اموال اغنیاء و ثروتمندان گرفته می‌شود و بر فقیران و
 دیگر مستحقین آن توزیع می‌گردد.

و این اصل و قاعدهٔ بزرگ و عظیمی از اصول اسلام است، که بوسیلهٔ آن هماهنگی و
 همبستگی در جامعهٔ اسلامی بوجود می‌آید، و افراد آن به یگدیگر کمک و یاری
 می‌دهند، لذا می‌بینیم که برای فقیر در آنچه در دست غنی و ثروتمند است حقی داده
 شده، بدون اینکه غنی و ثروتمند بر فقیر منت بگذارد.

رکن چهارم: روزه ماه مبارک رمضان است. چنانکه می‌فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا
 كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقرة: 183].

«ای مؤمنان، روزه بر شما مقرر شده است، چنانکه بر پیشینیانتان مقرر شده بود، باشد که تقوی پیشه کنید».

رکن پنجم: حج و زیارت خانه خدا است برای کسیکه استطاعت آن را داشته باشد. چنانکه خداوند می فرماید: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾ [آل عمران: 97].

«و برای خداوند حج خانه (کعبه) بر (عهده) مردم است، (البته) کسی که بتواند سوی آن راه برد. و هرکس کفر ورزد، (بداند) که خداوند از جهانیان بی نیاز است».

فصل نماز

از آنچه گذشت معلوم می‌شود که نماز شأن و منزلت بزرگی در اسلام دارد، و رکن دوم از ارکان اسلام است که اسلام بنده صحیح و درست نمی‌شود مگر با ادای آن، و اینکه کسالت در آن از صفات منافقین است، و ترک آن کفر و گمراهی و خروج از دایره اسلام می‌باشد، چنانکه رسول گرامی ص می‌فرماید: «بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشُّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ» [مسلم].

«بین مرد و بین شرک آوردن و کافر شدن ترک کردن نماز است.»
و همچنین ص می‌فرماید: «الْعَهْدُ الَّذِي بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمُ الصَّلَاةُ، فَمَنْ تَرَكَهَا فَقَدْ كَفَرَ» [ترمذی].

«فرق بین ما مسلمانان و بین کافران و مشرکین نماز است، پس کسیکه آن را ترک کند کافر می‌شود.»

و نماز پایه و اساس اسلام است، و آن واسطه بین بنده و خداست، چنانکه رسول الله ص در حدیث صحیح می‌فرماید: «إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا صَلَّى يُنَاجِي رَبَّهُ» [بخاری].
«هر یک از شما وقتی نماز می‌خواند با خداوند مناجات می‌کند.»

و آن علامت محبت و دوستی بنده با خدا و قدردانی او از نعمتهایش می‌باشد.
و از بزرگی شأن و منزلت نماز نزد خداوند این است که اولین فریضه‌ای است که بر پیامبر ص فرض شده، و فرض شدن آن بر این امت در آسمان در شب اسراء و معراج بوده است.

و وقتی از رسول خدا ص سؤال شد: بهترین اعمال کدام است؟ آن حضرت ص فرمودند: «الصَّلَاةُ عَلَى وَفْتِهَا» [متفق علیه].
«ادای نماز در اوقات آن.»

و خداوند آن را پاکیزگی از گناهان و کارهای ناشایست قرار داده است، چنانکه رسول خدا ص می‌فرماید: «أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِبَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ مِنْهُ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ، هَلْ يَبْقَى مِنْ دَرْنِهِ شَيْءٌ؟ قَالُوا: لَا، قَالَ: كَذَلِكَ الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ، يَمْحُو اللَّهُ بِهِنَّ الْخَطَايَا» [متفق علیه]. «ببینید اگر جوی آبی بر درب خانهٔ یکی از شما جاری باشد و هر روز پنج بار در آن خودش را بشوید آیا از چرک و پلیدی بدن او چیزی باقی می‌ماند؟ صحابه رضی الله عنهم گفتند: خیر، آنحضرت ص فرمود: همچنین نمازهای پنجگانه که خداوند بوسیلهٔ آن خطاها و گناهان را محو و نابود می‌کند».

و در حدیث آمده که آخرین وصیت رسول الله ص برای امت و آخرین سفارش ایشان در وقت وداع گفتن این دنیا بسوی آخرت این بود که فرمودند: «در ادای نماز، و حقوق بردگان از خدا بترسید، یعنی: به آنان احسان و نیکی کنید». [أحمد و نسائی وابن ماجه].

و خداوند در قرآن امر نماز را بسیار بزرگ شمرده و نماز و اهل نماز را شرافت بخشیده است، و در مواضع بسیار زیادی از قرآن کریم آن را یاد فرموده، و بطور خصوصی به آن سفارش نموده است، از آن جمله ارشاد باری تعالی چنین آمده است: ﴿حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَنِينَ﴾ [البقرة: 238].

«بر (گزاردن) نمازها و (بویژه) نماز میانه (عصر) پایبند باشید و برای خداوند فروتنانه (به عبادت) بایستید».

و همچنین خداوند می‌فرماید: ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ ۖ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾ [العنکبوت: 45].

«و نماز را بر پای دار. که نماز از (کارهای) ناشایست و ناپسند باز می‌دارد».

و باز می‌فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ ۚ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ [البقرة: 153].

«ای مؤمنان، از بردباری و نماز مدد بجوئید، که خدا با بردباران است».

و همچنین می‌فرماید: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾ [النساء: 103].

«که نماز بر مؤمنان واجبی زماندار است».

و خداوند بر کسی که نماز را ضایع و پایمال کرده ادا نمی‌کند، عذابی دردناک واجب نموده و می‌فرماید: ﴿خَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهْوَةَ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غِيًّا﴾ [مریم: 59].

«آنگاه پس از آنان ناخلفانی جانشین شدند که نماز را ترک کردند و از خواسته‌های (نفسانی) پیروی کردند. پس (کیفر) گمراهی را خواهند یافت».

پس بر هر مسلمان واجب است که بر نماز محافظت و پایبندی کند، و همچنانکه خداوند آن را فرض نموده، و در اوقات خودش آن را ادا کند، با نیت اینکه این عبادت به شکل درست، اطاعت از خدا و رسول خداست، و بداند که در صورت تخلف به خشم و غضب دردناک و عقاب خداوندی گرفتار خواهد شد.

طهارات و پاکیزگی

طهارت و پاکیزگی: پاکی بدن و لباس و جایگاه خواندن نماز را در بر می‌گیرد، و طهارت بدن به دو چیز حاصل می‌شود:

1 - غسل: از جنابت و حیض (عادت ماهانه) و نفاس (خونی که بعد از وضع حمل می‌آید) که با ریختن آب بر تمامی جسم و موی سر با نیت طهارت، حاصل می‌گردد.

2 - وضوء: خداوند می‌فرماید: ﴿يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾ [المائدة: 6].

- «ای مؤمنان، چون به (قصد) نماز برخیزید، روی خود و دستهایتان را تا آرنجها بشوید و سرتان را مسح کنید و پاهایتان را تا دو کعب^(۱) (قوزک بشوید)».
- این آیه، کریمه شامل اموری است که مرعات نمودن آن در وقت وضوء واجب است:
- 1 - شستن صورت، که مضمضه و استنشاق نیز جزو صورت شمرده می‌شوند.
  - یعنی شستشوی دهان و بینی بوسیله داخل کردن آب در آنها.
  - 2 - شستن دو دست تا آرنج.
  - 3 - مسح کردن تمامی سر، که گوشها نیز جزو آن است.
  - 4 - شستن دو پا تا قوزک (شتالنگ، بجلک).
- و پاکیزگی لباس و جایگاه ادای نماز، این است که آنها را از نجاستها مانند ادرار و مدفوعات انسان و مانند آن پاک نمود.

نمازهای فرض

- نمازهای فرض بر مسلمان در هر شبانه روز پنج وقت است که عبارتند از: نماز صبح که آن را نماز فجر یا بامداد گویند، و نماز ظهر، و نماز عصر، و نماز مغرب، و نماز عشاء و یا خفتن.
- 1 - نماز صبح: دو رکعت است و وقت آن از طلوع فجر صادق یعنی فجر دوم - و آن روشنی است که در آخر شب از جهت مشرق می‌آید - تا طلوع آفتاب.
  - 2 - نماز ظهر: چهار رکعت است و وقت آن از اول زوال (مایل شدن) آفتاب از وسط آسمان شروع می‌شود و تا هنگامی که سایه هر چیز علاوه از سایه اصلی آفتاب یک برابر آن شود ادامه دارد^(۱).

1- (و فاصله میان معطوف به واو، به معطوف به فاء برای ترتیب است که اول رو، دیگر دو دست شسته شوند، دیگر مسح سر شود، دیگر پا شسته شود، و آوردن شستن پا بعد از مسح سر برای این است که در شستن پا اِسراف در ریختن آب نیاید، زیرا برای شستن رو و دو دست به کف آب گرفته می‌شود و اِسراف نمی‌آید، اما در شستن پا و ریختن آب بر آن مظنه اِسراف است).

3 - نماز عصر: چهار رکعت است و وقت آن بعد از انتهای وقت نماز ظهر شروع می‌شود تا اینکه سایهٔ هر چیز دو برابر آن شود (و وقت ضرورت) تا قبل از غروب آفتاب که رنگ آن زرد شود ادامه دارد.

4 - نماز مغرب: سه رکعت است و وقت آن از غروب آفتاب شروع شده و تا ناپدید شدن شفق سرخ ادامه دارد.

5 - نماز عشاء چهار رکعت است و وقت آن بعد از انتهای وقت مغرب تا یک سوم شب و یا نیمهٔ اول شب ادامه پیدا می‌کند.

صفت و چگونگی نماز

بعد از اتمام طهارت و پاکیزگی بدن و محل نماز با صفتی که ذکر کردیم انجام گرفت، و مسلمان از دخول وقت نماز مطمئن شد بطرف قبله که خانهٔ خدا در مکه است ایستاده و برای هر نمازی که می‌خواست بخواند اعم از فریضه و سنت و نافله در قلب خودش نیت می‌کند^(۲) و سپس اعمال ذیل را انجام می‌دهد:

1 - در حالیکه به سجده گاه خودش می‌نگرد تکبیر تحریمه «الله اکبر» می‌گوید.

2 - در هنگام گفتن تکبیرهٔ تحریمه هر دو دست خود را در تا برابر دو شانه و یا مقابل گوشها بالا می‌برد.

1- و در نزد بعضی علماء و مذاهب اسلامی مانند مذهب احناف وقت ظهر تا زمانی ادامه پیدا می‌کند که سایهٔ هر چیز علاوه از سایهٔ اصلی دو برابر شود، = اگر سایهٔ اصلی جوان (1.5) متری در وقت زوال (هنگامیکه آفتاب بالای سر ایستاده) (20) سانتی متر بوده تا وقتی که سایهٔ او سه متر و (20) سانتی متر شود وقت نماز ظهر ادامه دارد. (مترجم)

2- نیت در قلب است، زیرا از رسول اکرم ص ثابت نشده که آنحضرت نیت را بر زبان آورده باشند، مگر نیت حج، و همچنین از صحابه و یاران و تابعین هم ثابت نشده، پس نیت کردن با زبان یک نوع بدعت بشمار می‌رود. (مترجم)

3 - و سنت است که بعد از تکبیر تحریمه دعای افتتاح نماز بخواند^(۱) و بگوید:
 «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ».

«بارِ إله! ما تو را منزه می‌دانیم، و تو را حمد و سپاس می‌گوئیم، و نام تو را برتر می‌دانیم و هیچ معبود بر حق غیر از تو وجود ندارد».

و اگر بخواهد بجای دعای گذشته این دعاء را می‌خواند: «اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنَقِّي الثُّوبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنَ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ».

«بارِ إله! همچنانکه بین مشرق و مغرب فاصله ایجاد کردی، بین من و گناهانم فاصله ایجاد کن. پروردگارا! همچنانکه لباس سفید از چرک پاک می‌شود مرا از گناهانم پاک گردان. خداوندا! مرا از گناهانم با آب و یخ (برف) و تگرگ شستشو ده».

4 - سپس می‌گوید: «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ».

«پناه می‌برم به خدا از شر شیطان ملعون و نفرین شده، بنام خداوند بخشنده مهربان».

سپس سوره فاتحه را قرائت می‌کند: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۱﴾ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿۲﴾ مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿۳﴾ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿۴﴾ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿۵﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿۶﴾﴾ و بعد از آن می‌گوید: «آمین».

«ستایش خدای راست، پروردگار جهانیان ✽ بخشنده مهربان ✽ خداوند روز جزا ✽ تنها تو را بندگی می‌کنیم، و تنها از تو یاری می‌جوییم ✽ ما را به راه راست ره نما ✽ راه کسانی که به آنان انعام کرده‌ای (راه پیغمبران و صدیقان و شهیدان و صالحان)، نه آنان که مورد خشم قرار گرفته‌اند (یهود)، و نه راه گمراهان (نصاری)».

«آمین» دعای ما را بپذیر، و ما را به راه راست پایدار گردان.

1- دعای شروع کردن نماز «استفتاح»، دعائست که بعد از تکبیر تحریمه و قبل از شروع به قرائت فاتحه در نماز خوانده می‌شود و حکم آن سنت است.

5 - سپس سوره‌ای از سوره‌های قرآن که آن را حفظ دارد قرائت می‌کند مانند: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝﴾ [الإخلاص: 1-4].

«بگو: خداوند است که یگانه است ❀ خداوند بی نیاز است ❀ نه (فرزند) زاده، و نه زاده شده است ❀ و هیچ کس همتای او (نبوده) و نیست».

یا سوره: ﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ۝ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ۝ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ ۚ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ۝﴾ [المسد: 1-3].

«چون نصرت الهی و فتح فرا رسد ❀ و مردم را ببینی که گروه گروه در دین خدا درمی آیند ❀ پس پروردگارت را با ستایش (او) به پاکی یاد کن و از او آمرزش بخواه. بی گمان او توبه پذیر است».

6 - بعد از آن به رکوع رفته می‌گوید: «الله أكبر» و دو دست خود را بر زانوی خود می‌گذارد و می‌گوید: «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ» «پاک است پروردگار بزرگ من».

و سنت است که سه بار یا بیشتر آن را تکرار کند.

7 - سپس سر را از رکوع بلند کرده می‌گوید: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ» «خدا می‌شنود - و می‌پذیرد - ستایش کسیکه او را ستایش نماید»، خواه امام باشد و یا منفرد (تنهاگذار).

و بعد از راست شدن و آرام گرفتن از رکوع می‌گوید: «رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ مِلَ السَّمَوَاتِ وَمِلَ الْأَرْضِ وَمِلَ بَيْنَهُمَا وَمِلَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدَ».

«ای پروردگار ما! ستایش حقیقی ویژه تو است، بیشترین و بهترین و مبارکترین حمد و سپاسی که آسمان‌ها و زمین، و آنچه بین آن دو است، و آنچه تو خواهی پر شود از آن».

اما اگر مقتدی باشد در این هنگام می‌گوید: «رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ...» تا آخر این دعاء.

8 - سپس سجده کرده می‌گوید: «الله أكبر» و بر اعضای هفتگانه خود سجده می‌کند که عبارتند از:

پیشانی با بینی، و کف هر دو دست، و هر دو زانو، و سر انگشتان دو پا، و می‌گوید: «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى» «پاک است پروردگار بزرگ من».

سه بار و یا بیشتر آن را تکرار می‌کند، علاوه بر آن هر چه دوست داشت می‌تواند دعا کند.

9 - سپس در حالیکه سر خود را از سجده بلند می‌کند می‌گوید: «الله أكبر» آنگاه بر پای چپ خود می‌نشیند و پای راستش را نصب می‌کند و دستهایش را روی ران و زانویش می‌گذارد و می‌گوید: «رَبِّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي، وَعَافِنِي وَارْزُقْنِي وَاهْدِنِي وَاجْبِرْنِي».

«ای پروردگار من! از گناه و تقصیراتم درگذر، و به من رحم کن، و مرا عافیت ده، و مرا روزی عطا کن، و مرا هدایت فرما، «واجبرنی»: آنچه بر انسان می‌گذرد از نقص در بدن، مانند مریضی و امثال آن، و در دین، مانند کوتاهی کردن در اوامر و دستورات، و افراط (زیاده روی) در محظورات که آن را جبران فرماید».

10 - سپس در حالی که «الله أكبر» می‌گوید سجده دوم را بجا می‌آورد، آنچه در سجده اول انجام داده در سجده دوم نیز تکرارش می‌کند.

11 - سپس «الله أكبر» گویان برای رکعت دوم بلند می‌شود، بدین ترتیب رکعت اول تمام می‌شود.

12 - سپس سوره فاتحه و یک سوره (یا چند آیه دیگر) از قرآن می‌خواند و به رکوع می‌رود، از رکوع بلند می‌شود سپس عیناً مانند اول دو سجده می‌کند.

13 - بعد از بلند شدن از سجده دوم همچنانکه بین دو سجده نشسته بود می‌نشیند و آنگاه «التحيات» را به این ترتیب می‌خواند: «التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ

عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ».

یعنی: «تمام تعظیم‌ها و نمازها و سایر پاکیزه‌ها فقط از آن خداست، سلام و رحمت و برکات خدا بر تو باد ای پیامبر، و سلام بر ما باد و بر بندگان نیکوکار خدا، گواهی می‌دهم که جز خدای بر حق معبودی نیست، و گواهی می‌دهم که محمد رسول و فرستاده اوست».

سپس اگر نماز دو رکعتی بود مانند نماز صبح و جمعه و هر دو عید، همچنان به نشستن خود ادامه می‌دهد و نمازش را با خواندن این درود کامل می‌کند: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ».

«بارِ إلهها! درود و رحمت نازل فرما بر محمد و آل محمد، چنانکه بر ابراهیم و آل ابراهیم رحمت فرستادی، تو ستایش شده و بزرگوار هستی». (پروردگارا! برکت نازل فرما بر محمد و آل محمد، چنانکه بر ابراهیم و آل ابراهیم برکت نازل فرمودی، تو ستایش شده و بزرگواری». و از چهار چیز به خداوند پناه می‌برد: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ».

«خداوند! من به تو پناه می‌برم از عذاب دوزخ، و عذاب قبر، و فتنه زندگی و برزخ، و فتنه مسیح دجال». سپس آنچه از خیر دنیا و آخرت بخواهد دعا می‌کند، چه اینکه در نماز فرض، و چه در نماز سنت و نفل باشد.

آنگاه بسوی راست سلام می‌دهد: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ»، همچنان بسوی چپ: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ».

و اگر نماز سه رکعت باشد مانند نماز مغرب، و یا چهار رکعت باشد مانند نمازهای ظهر و عصر و عشاء بعد از التحیات «الله أكبر» گویان بلند می‌شود و فقط سوره الفاتحه را تلاوت می‌کند.

سپس مانند دو رکعت اول رکوع و سجود می‌کند، در رکعت چهارم نیز به همان ترتیب، بجز اینکه در وقت نشستن بطور متورک می‌نشیند، یعنی: پای چپ خود را زیر پای راست گذاشته و مقعد خود را بر زمین می‌گذارد و پای راست خود را نصب می‌کند. آنگاه بعد از رکعت سوم در نماز مغرب، و بعد از رکعت چهارم در نمازهای ظهر و عصر و عشاء تشهد اخیر را می‌خواند، و بر پیامبر ص درود می‌فرستد، و اگر خواست دعا می‌کند. سپس به دو طرفش مثل اول سلام می‌دهد، بدین ترتیب تا اینجا نمازش تمام شده است.

نماز جمعه

دین اسلام اجتماع را دوست دارد و به اجتماع و هماهنگی دعوت می‌کند و تفرقه را ناپسند می‌شمارد و از آن تنفر و دوری می‌جوید.

و هیچ فرصتی از فرصتهای آشنائی متقابل و انس گرفتن و دوستی و اجتماع و هماهنگی بین مسلمین دیده نشده مگر اینکه آنان را به آن دعوت نموده و امر کرده است. و روز جمعه، روز عیدی برای مسلمانان است که در آن به ذکر و سپاس خدا مشغول می‌شوند، و در خانه‌های خدا اجتماع کرده از دنیا و گرفتاریهای آن خود را دور می‌نمایند تا فریضه‌ای از فرائض خدا را انجام دهند، و به توجیهاات و سفارشات خطباء و ارشاد علماء در خطبه‌های جمعه که بمثابةٔ درسی از دروس هفته می‌باشد و امامان و خطبای جمعه مشاغل هفتگی جامعه را معالجه می‌کنند گوش فرا دهند.

خداوند می‌فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾ فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾﴾ [الجمعة: 10].

«ای مؤمنان، چون در روز جمعه برای نماز ندا داده شد، به (عبادت و) یاد خدا بشتابید و خرید و فروش را رها کنید. اگر بدانید این برایتان بهتر است ﴿٩﴾ آنگاه چون

نماز گزارده شود، در زمین پراکنده شوید و از فضل خدا بجوئید و خداوند را بسیار یاد کنید تا شما رستگار شوید».

و نماز جمعه بر هر مرد مسلمان و بالغ و آزاد و مقیم واجب است.

رسول خدا ص بر آن مواظبت کرده و کسانی که آن را ترک می کنند شدیداً تهدید کرده است. چنانکه می فرماید: «لَيَنْتَهِيَنَّ أَقْوَامٌ عَنْ وَدْعِهِمُ الْجُمُعَاتِ، أَوْ لَيَخْتَمَنَّ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ، ثُمَّ لَيَكُونُنَّ مِنَ الْغَافِلِينَ» [مسلم].

«بخدا قسم که مردمی از ترک نماز جمعه باز می آیند، یا اینکه خداوند بر قلبهای آنها مهر میزند و آنگاه آنان از غافلان و فراموش شدگان خواهند شد». و همچنین آن حضرت ص می فرماید: «مَنْ تَرَكَ ثَلَاثَ جُمُعٍ تَهَاوُنًا طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ» [أحمد و دارمی و أبو داود و ترمذی و نسائی و حاکم].

«کسی که سه نماز جمعه را از روی تهاون و کسالت ترک کند خداوند بر قلب او مهر می زند».

نماز جمعه بجز در مساجد صحیح نیست، آنجایی که مسلمانان در آن جمع می شوند و امام بر آنها خطبه می خواند و آنان را نصیحت و ارشاد می نماید، این را هم باید توجه داشت که سخن گفتن در اثنای خواندن خطبه حرام است، حتی اگر به رفیقت بگوئی ساکت شو، لغو و بیهوده گفته ای.

و نماز جمعه دو رکعت است و مسلمان اقتداء به امام خود با جماعت آن را انجام می دهد.

نماز جماعت

نماز با جماعت بیست و هفت درجه «27» از نماز تنهایی فضیلت بیشتری دارد. این حدیث از ابن عمر ب از پیامبر ص روایت شده چنانکه در صحیح بخاری آمده است.

و در حدیث دیگری آمده که رسول خدا ص فرمودند: «لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَمُرَ بِالصَّلَاةِ فَتُقَامَ ثُمَّ أَخَالَفَ إِلَى قَوْمٍ فِي مَنَازِلِهِمْ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلَاةَ فِي جَمَاعَةٍ فَأَحْرَقَهَا عَلَيْهِمْ» [متفق علیه].

«همانا تصمیم گرفتم که دستور دهم إقامة نماز گفته شود و شروع به خواندن نماز کنند، سپس بطرف مردمی بروم که در خانه‌هایشان هستند و به جماعت حاضر نمی‌شوند پس خانه‌هایشان را بر آنان آتش زنم». اگر تخلف آن‌ها از نماز جماعت معصیت بزرگی نبود رسول الله ص آن‌ها را به سوختن خانه‌هایشان تهدید نمی‌کرد.

خداوند می‌فرماید: ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ﴾ [البقرة: 43].
«و نماز بر پای دارید و زکات بپردازید و با رکوع کنندگان رکوع کنید».
نص صریح و واضحی است در وجوب مشارکت نماز گزاران در نماز جماعت.

نماز مسافر

خداوند می‌فرماید: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [البقرة: 185].

«خداوند در حق شما آسانی می‌خواهد، و در حق شما دشواری نمی‌خواهد، و تا شمار (روزه) را کامل کنید، و خداوند را به پاس آنکه هدایتتان کرد، بزرگ بدارید. و باشد که سپاس بگذارید».

بلی اسلام چنین است، هیچگاه کار دشواری بر عهده کسی نمی‌گذارد، مگر باندازه استطاعت و توانائی آن، و اوامری که بداند در خور استطاعت آنان نیست واجب نمی‌کند. از آنجائی که در سفر احتمال مشقت و سختی وجود داشت خداوند به دو چیز اجازه داده است:

1 - قصر نماز: که بنابر این آسانی نماز چهار رکعتی به دو رکعت تخفیف می‌یابد، پس اگر شما در سفر بودی باید نماز ظهر و عصر و عشاء را به جای چهار رکعت دو رکعت بخوانی، ولی نماز مغرب و صبح به حالت خود باقی می‌مانند و در آنان قصر و تخفیفی نیست. قصر نماز اجازه و هدیه‌ای است از طرف خداوند به بندگان متقی و پرهیزگارش، و خداوند دوست دارد که بنده همچنانکه فرائض او را انجام می‌دهد به موارد رخصت و تخفیف او نیز عمل نماید.

و هیچ فرقی در نوع وسیله^۱ سفر نیست، چه سفر با ماشین و هواپیما و کشتی و قطار باشد، و یا با اسب و شتر و قاطر و چهار پایان، و یا با پای پیاده باشد، همه این‌ها اسم سفر بر آن اطلاق می‌شود و در هر صورت نماز قصر خوانده می‌شود.

2 - جمع بین دو نماز: برای مسافر جایز است^(۱) که بین دو نماز در یک وقت جمع کند، نمازهای ظهر و عصر را با هم، و نمازهای مغرب و عشاء را با هم جمع می‌کند. یعنی هر دو نماز در یک وقت ادا می‌شود، اما هر نماز جدا از دیگری خوانده می‌شود، اول نماز ظهر و سپس فوراً نماز عصر را می‌خواند. یا اول نماز مغرب و بعد از آن نماز عشاء را ادا می‌کند. البته باید بخاطر داشت که جمع بین نمازها صرفاً به نماز ظهر با عصر، و نماز مغرب با عشاء اختصاص دارد، بنابر این جمع کردن بین نماز صبح و نماز ظهر، و یا بین نماز عصر و نماز مغرب جایز نیست.

أَذْكَارُ وَ أَوْرَادُیْ كِهْ بَعْدُ از نماز گفته می‌شود

سنت است که بعد از نماز سه بار استغفر الله بگویند، و علاوه بر آن می‌گویند: «اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ». آنگاه (33) سبحان الله و (33) الحمد لله و (33)

1- بعضی از علماء و مذاهب اسلامی بنابر اجتهادات فقهی جمع کردن بین نمازها را در سفر جایز نمی‌دانند. (مترجم)

الله أكبر می گوید که مجموعاً (99) بار می شود، و برای تکمیل عدد (100) می گوید: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ». سپس آیه الكرسي: «اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ...» [البقرة: 255]. و «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» [الإخلاص]. و «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ» [الفلق]. و «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ» [الناس]. را می خواند. و مستحب است که سه سوره گذشته را بعد از نمازهای صبح و مغرب سه بار تکرار کند. و همچنین: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» (10) مرتبه بگوید. البته تمام این اذکار و أوراد سنت بوده واجب نیست.

سنت های راتبه

برای هر مسلمان مستحب است که بر «12» رکعت نماز سنت مواظبت کند بشرطیکه مقیم باشد. که عبارتند از: چهار رکعت قبل از نماز ظهر و دو رکعت بعد از آن، و دو رکعت بعد از نماز مغرب، و دو رکعت بعد از نماز عشاء، و دو رکعت قبل از نماز صبح. اما در وقت سفر پیامبر ص سنت های ظهر و مغرب و عشاء و ترک می کردند، و بر سنت صبح و نماز وتر⁽¹⁾ محافظت می کردند. و بر ما است که کردار رسول الله ص را آسوه

1- وتر یعنی : فرد و طاق و تنهائی. نماز وتر از سنن مؤکده می باشد، و وقت آن بین نماز عشاء و طلوع فجر است، کمترین آن یک رکعت، و میانه آن سه رکعت، و بیشترین آن یازده رکعت می باشد، نماز وتر اول دو رکعت، و رکعت آخری تنها خوانده می شود، و در باره آن احادیث بسیاری آمده که ما در اینجا فقط به دو حدیث اشاره می کنیم، پیامبر ص فرمودند: «اجْعَلُوا آخِرَ صَلَاتِكُمْ بِاللَّيْلِ وَتَرًا»، آخرین نماز شب خود را وتر قرار دهید، متفق علیه. و فرمودند: «أَوْتَرُوا قَبْلَ أَنْ تُصْبِحُوا»، نماز وتر را بخوانید قبل از اینکه شب را صبح کنید، روایت از امام مسلم می باشد. به إجماع علماء و دانشمندان نماز وتر هر وقت بعد از نماز عشاء تا طلوع فجر خوانده شود جایز است، البته در نزد بعضی علماء نماز وتر واجب است، و سه رکعت آن با هم خوانده می شود. (مترجم)

و قدوهٔ حسنهٔ خود بدانیم خداوند می‌فرماید: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ [الأحزاب: 21].

«به راستی برای شما، در رسول خدا سرمشقی نیکوست».
و گفتار رسول الله ص که فرمودند: «صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي». [بخاری].
نماز بخوانید همچنانکه مرا دیدید نماز می‌خوانم.
والله ولي التوفيق

ترجمه‌ی نویسنده‌ی این کتاب بطور مختصر

نویسندهٔ این کتاب دکتر عبدالله بن أحمد بن علی الزید است که در شهرک (الغاط) یکی از شهرک‌های پایتخت عربستان سعودی که تا خود شهر ریاض (250) کیلومتر فاصله دارد، در سال 1370 هجری قمری دیده بدنیا گشود، و در سال 1393 هجری قمری در دانشگاه اسلامی محمد بن سعود در ریاض موفق به أخذ لیسانس شد، و بعد از آن در سال 1406 هجری قمری موفق به أخذ دکترای در همان دانشگاه گردید. و در حال حاضر در وزارتخانه شئون اسلامی و أوقاف و دعوت و إرشاد پُست معاونت مطبوعات و نشر در عربستان سعودی را بعهدہ دارد.